

บทสรุปและเสนอแนะ

สรุป

จากการศึกษาวิจัยสมมติตั้งแต่วันที่ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับคัมภีร์ จนกระทั่งปริวรรต
ตรวจสอบชำระ แปล และศึกษาในรายละเอียดของคัมภีร์ พอสรุปถึงข้อมูลและลักษณะต่าง ๆ
ของวังสมานินีได้ดังนี้

๑. ต้นฉบับที่ค้นพบและนำมาตรวจสอบชำระ

ต้นฉบับวังสมานินีที่ค้นพบขณะทำการวิจัยมีทั้งหมด ๑๓ ฉบับ เก็บรักษาไว้ที่
หอสมุดแห่งชาติ ๑๑ ฉบับ เก็บรักษาไว้ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ๑ ฉบับ รวมเป็น ๑๒ ฉบับ
ทั้ง ๑๒ ฉบับนั้นบันทึกไว้ด้วยอักษรขอมภาษามอญ อีกร ๑ ฉบับ เก็บรักษาไว้ที่วัดสูงเม่น อำเภอ
สูงเม่น จังหวัดแพร่ และมีสำเนาเอกสารเก็บรักษาไว้ที่สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วย ฉบับที่บันทึกไว้ด้วยอักษรขอมภาษามอญ
ต้นฉบับที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์มี ๑๐ ฉบับ จากการตรวจสอบเทียบเคียงต้นฉบับที่อยู่ในสภาพ
สมบูรณ์ทั้งหมด พบว่าไม่มีข้อแตกต่างกันในสาระสำคัญ ผู้วิจัยจึงคัดเลือกมาปริวรรตและตรวจ
สอบชำระเพียง ๓ ฉบับ เป็นฉบับหลวง ๑ ฉบับ ฉบับธรรมคาสอีก ๒ ฉบับ ผลการตรวจสอบ
ชำระไม่มีข้อแตกต่างกันในสาระสำคัญ นอกจากลักษณะการจารสระและพยัญชนะที่มองได้
หลายรูป และมีข้อความหรือศัพท์บางศัพท์ขาดหายไป ลักษณะสระและพยัญชนะที่มองได้หลาย
รูป สามารถวินิจฉัยได้โดยพิจารณาจากรูปศัพท์เดิม บริบทแวดล้อม และลักษณะบังคับของ
ฉันทลักษณ์ในตอนนั้นเป็นองค์ประกอบ ในส่วนที่ข้อความหรือศัพท์บางศัพท์ขาดหายไป ผู้วิจัย
ได้พิจารณาเพิ่มเติมเข้ามาบ้าง เว้นไว้ตามที่ปรากฏในต้นฉบับบ้าง ทั้งนี้อาศัยบริบทแวดล้อม
เนื้อความที่ควรจะเป็นในตอนนั้น ลักษณะบังคับของฉันทลักษณ์และการเทียบเคียงกับคัมภีร์
มหาวงศ์ เป็นองค์ประกอบในการวินิจฉัยเลือกศัพท์หรือข้อความเพิ่มเติมเข้ามา

๒. ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์

วังสมานินีมีปรากฏแพร่หลายอยู่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ตามต้นฉบับ
ที่นำมาปริวรรตและตรวจสอบชำระไม่มีข้อความส่วนใดบ่งบอกว่าใครเป็นผู้แต่งหรือแต่งใน
สมัยใด จากการตรวจสอบกับคัมภีร์หรือหนังสือสำคัญ ๆ ที่กล่าวถึงคัมภีร์ต่าง ๆ ของพุทธ-
ศาสนาเถรวาท ไม่ปรากฏชื่อวังสมานินีแต่อย่างใด จึงไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่งและ

แต่งในสมัยใด อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเทียบเคียงลักษณะภาษาและรูปแบบการเสนอ
เนื้อหาสาระกับคัมภีร์อื่น ๆ ที่ปรากฏทั้งผู้แต่งและสมัยที่แต่ง พอสันนิษฐานได้ว่าวงสมาลินี
น่าจะแต่งโดยพระเถระชาวไทยในยุคอานนา พุทธศตวรรษที่ ๑๔

๓. เนื้อหาสาระที่ปรากฏในคัมภีร์

เนื้อหาสาระหลักที่ปรากฏในวงสมาลินีคือ ประวัติความเป็นมาของพุทธศาสนา
ในลังกาควบคู่กับประวัติราชวงศ์ต่าง ๆ ของลังกา ในทำนองเดียวกับคัมภีร์มหาวงศ์ และ
มีเรื่องมิลินทปัญหาแทรกเข้ามาเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของวงสมาลินีด้วย ตามต้นฉบับเดิมบอก
ปริเฉทและลำดับที่ปริเฉทบางส่วนสับสน ผู้วิจัยจึงได้เรียบเรียงลำดับที่และกำหนดหัวข้อ
ปริเฉทตามลำดับเหตุการณ์ให้ชัดเจน ใค้สาระทั้งหมด ๒๖ ปริเฉท

๔. รูปแบบการเสนอเนื้อหาสาระ

ผู้ประพันธ์เสนอรูปแบบเนื้อหาสาระของวงสมาลินีทั้งหมดในลักษณะเป็น
เหตุการณ์ต่อเนื่องเป็นอันเดียวกันตลอดเรื่อง มีการกล่าวนำเพียงครั้งเดียวในตอนแรก
หลังจากนั้นก็ดำเนินเรื่องไปเรื่อย ๆ จนจบคัมภีร์ แม้จะแทรกเรื่องอื่นซึ่งมีใจเรื่องเกี่ยว
กัน คือเรื่องมิลินทปัญหาเข้ามา ผู้ประพันธ์ก็สามารถเชื่อมโยงให้เป็นเรื่องเดียวกันได้อย่าง
ต่อเนื่องกลมกลืน การเรียบเรียงเนื้อหาของเรื่องเป็นไปตามลำดับเวลาที่เหตุการณ์นั้น ๆ
เกิดขึ้น ไม่มีเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งจบขาดตอนจากกันอย่างเป็นเอกเทศ ทุกตอนทุกเรื่อง
ผู้ประพันธ์จะกล่าวเชื่อมโยงท้าวความถึงซึ่งกันและกันตลอดเวลา แสดงให้เห็นว่าก่อนการ
ประพันธ์ ผู้ประพันธ์ได้ศึกษาเนื้อหาสาระคัมภีร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดถี่ถ้วน
และได้เรียบเรียงข้อมูลพร้อมทั้งวางโครงสร้างคัมภีร์ไว้อย่างดียิ่ง

๕. ลักษณะการประพันธ์และภาษา

วงสมาลินีเป็นงานประพันธ์ประเภทร้อยกรอง คือ ตลอดเรื่องแต่งเป็น
คาดาทั้งหมด รูปแบบฉันทลักษณ์ที่ใช้ในการแต่งมีหลายรูปแบบ ฉันทที่ใช้แต่งมากที่สุดคือ
ปัฐริยาวาทรฉันท มีประมาณ ๔๔ เพอร์เซนต์ของเนื้อหาทั้งหมด อีกประมาณ ๒ เพอร์เซนต์
เป็นรูปฉันทอื่น ๆ ลักษณะการประพันธ์โดยทั่ว ๆ ไปก็คือ เมื่อจะกล่าวถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
ผู้ประพันธ์จะเริ่มค้นคว้าปัฐริยาวาทรฉันทไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งก่อนจะจบเรื่องนั้น ๆ จึงจะ
มีรูปคาดาที่แต่งด้วยฉันทอื่นมาสรุปเป็นหลักธรรมเครื่องเตือนสติ หลังจากนั้นก็เป็นอันจบ
เรื่องนั้น ๆ ท่อจากนั้นก็ดำเนินเรื่องอื่นต่อไปในลักษณะเดียวกันนี้ รูปคาดาที่ปรากฏในงาน
ประพันธ์นั้นมีทั้งส่วนที่ผู้ประพันธ์สรุปความจากคัมภีร์มหาวงศ์แล้วแต่งขึ้นใหม่ และมีทั้งส่วนที่

คัดลอกจากคัมภีร์มหาวงศ์โดยตรง โดยเฉพาะรูปคาถาที่แต่งด้วยฉันทอันนอกจากปฏฐยาวัตร-
ฉันทมากกว่าครึ่งหนึ่ง ผู้ประพันธ์คัดลอกมาจากคัมภีร์มหาวงศ์ มีการใช้คติคหคัพทในคาถา
ทั้งที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์และทั้งที่เป็นโทษปรากฏอยู่มาพอสมควร และมีคติผิด
หลักเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์ปรากฏอยู่บ้างเล็กน้อย

ในคานาภาษามาลีที่ปรากฏเป็นส่วนวนการประพันธ์ของคัมภีร์มีลักษณะเรียบ
ง่าย เป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์บาลีเป็นส่วนมาก มีลีลาโวหารไพเราะสละสลวย
คล้ายคลึงกับคัมภีร์มหาวงศ์ มีข้อบกพร่องในการใช้รูปแบบภาษาและการวางรูปแบบประโยค
สับสนจนสื่อความหมายไม่ชัดเจนอยู่บ้าง รูปแบบประโยคที่ใช้มากคือประโยคคหคัพทจากและ
ประโยคเหตุคหคัพทจาก รูปแบบกริยาภิกคัมภ์มักประกอบด้วยปัจจัยจำพวกคุณาธิปัจจัย กริยาสำคัญ
ในประโยคใช้กริยาอาชยาตเป็นหลัก มีการใช้ ทิ เป็นปหุรณพหุอยู่มาก

สรุปโดยภาพรวมทั้งมค วังสมาลินี คือ คัมภีร์ประเภทร้อยกรองที่ผู้ประพันธ์
แต่งขึ้นโดยการสรุปความหรือขยายความของเนื้อหาสาระในคัมภีร์มหาวงศ์ และคัมภีร์มีลิน-
ปัญหาในเรื่องรูปแบบภาษา ลีลาการประพันธ์ และสำนวนโวหาร ถึงแม้จะมีส่วนบกพร่องอยู่
บ้าง แต่ก็เพียงส่วนน้อย โดยภาพรวมแล้วนับว่าผู้ประพันธ์แต่งได้ดี ไพเราะ สละสลวย
พอสมควร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวังสมาลินีมาโดยตลอดพบว่า เนื้อหาสาระหลัก รูปแบบการประพันธ์
ภาษา และลีลาโวหาร เลียนแบบมาจากคัมภีร์มหาวงศ์ คำนเนื้อหาสาระที่มาจากคัมภีร์มหาวงศ์
มีทั้งที่เป็นลักษณะย่อความโดยคัดเรื่องคติชาติของบุคคลต่าง ๆ ชาคกประกอบเรื่อง และ
การพรรณนาบางสิ่งบางอย่างที่วิจิตรพิสดารออกไป และมีทั้งส่วนที่เพิ่มเข้ามาใหม่พิสดาร
กว่าในคัมภีร์มหาวงศ์ คานาภาษาและการประพันธ์รวมทั้งลีลาโวหาร มีทั้งส่วนที่ผู้ประพันธ์
สรุปความแล้วแต่งขึ้นใหม่ ซึ่งบางส่วนก็ได้ความไพเราะสละสลวยไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคัมภีร์
มหาวงศ์ บางส่วนก็สับสนสื่อความหมายไม่ชัดเจน จึงน่าจะมีการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหา
สาระและรูปแบบภาษา ตลอดจนลีลาโวหารของวังสมาลินีกับคัมภีร์มหาวงศ์ให้ชัดเจนว่ามี
ส่วนใดบ้างที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

อนึ่ง ในส่วนสุดท้ายของคัมภีร์วังสมาลินีซึ่งเรียกว่า มหาวังสมาลินี กล่าวถึง
ประวัติพระพุทธโฆสจารย์คณชางละเยือกพิสดารพอสมควร พระพุทธโฆสจารย์นั้นเป็น

พระเถระผู้สร้างคุณูปการไว้แก่พระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ผู้ศึกษาทางด้านพุทธศาสนาจะต้องเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของพระพุทธโฆสาจารย์เสมอ ประวัติของพระพุทธโฆสาจารย์มีกล่าวไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ หลายคัมภีร์ด้วยกัน เช่น คัมภีร์ธุดาไฉตยปรกัม คัมภีร์วิงสมาธิ คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์พุทธโฆสนิทาน คัมภีร์พุทธโฆสปัตติ เป็นต้น คัมภีร์เหล่านี้มีเนื้อหา ย่อบาง พิศดารบ้าง แหกค่างกันไป รายละเอียดของเนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์นั้น ๆ ไม่ว่าจะย่อหรือพิศดารจะมีส่วนใดส่วนหนึ่งแตกต่างกันเสมอ น่าจะมีการศึกษาประวัติพระพุทธโฆสาจารย์เปรียบเทียบกันทุกคัมภีร์ และรวบรวมข้อความที่แตกต่างกันมารวมอยู่ในเรื่องเดียวกัน โดยการเรียบเรียงใหม่ ส่วนที่เหมือนกันให้คงไว้ตามส่วนใดส่วนหนึ่ง ส่วนที่ต่างกันให้แทรกเข้ามาให้ตรงกับเหตุการณ์และระยะเวลาที่เกิดขึ้น จะทำให้ได้ประวัติพระพุทธโฆสาจารย์ที่สมบูรณ์สะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าของกุลบุตรกุศลินาผู้มุ่งต่อการศึกษาทางพุทธศาสนาในภายภาคหน้าเป็นอย่างยิ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย